

Gouden kansen

dr. M.F.J. Houben – luitenant-kolonel der mariniers*

Een defensieplan of strategische verkenning vangt doorgaans aan met een analyse van de belangrijkste belangen, bedreigingen en risico's waarmee een land wordt geconfronteerd. Om iets over een krijgsmacht te kunnen zeggen, moet bekend zijn waartegen een land zich moet verdedigen. Dit is een logisch uitgangspunt, want een krijgsmacht verdedigt, beschermt en ondersteunt. Ook het ambitieniveau van een land is een factor van belang: welke rol ziet een land voor zichzelf binnen de mondiale of regionale politiek weggelegd? Welke crisis wil Nederland helpen oplossen en welke niet? En aan welke doelen wil Nederland bijdragen en welke niet? Aan de hand van dergelijke politieke ambities en keuzes, bedreigingen en risico's kan een voor een land optimale veiligheidsstrategie worden geformuleerd. Een strategie die een optimaal evenwicht biedt om zich het best tegen die bedreigingen te weer te stellen en die ambities te realiseren. Aan de hand van die strategische uitgangspunten kan dan vervolgens worden bepaald hoe de krijgsmacht er uit moet zien wat betreft capaciteiten, middelen, personeelsplafond en beschikbaar budget. Het is dan evident dat niet alleen de veranderingen in de bedreigingen, maar ook een bijstelling van het ambitieniveau tot een bijstelling of aanpassing van capaciteiten, personeelsplafond en budget leidt.

Deze aanpak komt mij steeds meer als beperkt en zelfs onvolledig voor. Dit heeft deels te maken met het wereldbeeld dat je er op na

houdt: je ziet en ervaart de wereld als een arena vol kansen en mogelijkheden of juist als een gevaarlijke plek waar bedreigingen de overhand hebben. De gangbare aanpak voor een defensieorganisatie is om de wereld te beschouwen als een gevaarlijke plek en uit te gaan van de bedreigingen. Dat moeten we ook vooral blijven doen. Mijn punt is evenwel dat we óók, dat wil zeggen méér, moeten inzetten op de kansen die door of in samenwerking met Defensie door de BV Nederland kunnen worden gerealiseerd. Wat mij betreft dienen strategisch plannen en toekomstverkenningen dan ook ten minste een paragraaf te bevatten met *strategic opportunities*. Hieronder zal ik twee potentieel kansrijke aders verkennen – maar eerst nog iets over bedreigingen.

Ineenstortende beschavingen

Jared Diamond heeft met *Collapse* een schitterend boek geschreven over de omstandigheden waaronder een samenleving kan floreren, dan wel uiteen zal vallen.¹ Hij heeft een vijfpuntenmodel ontwikkeld waarmee hij een uitspraak kan doen over de kans op een ondergang. De vijf aspecten van dat raamwerk zijn: de menselijke invloed op de directe leefomgeving, klimaatveranderingen, relaties met bevriende buurlanden, vijandelijke relaties met (buur)landen en de politieke, economische, sociale en culturele factoren van de samenleving zelf. In de analyse van Diamond zijn Somalië, Afghanistan en Rwanda voorbeelden van ineengestorte beschavingen en lopen Nepal, Indonesië en Colombia een serieuze kans om ineen te storten. De tweede hoofdtaak van de krijgsmacht is een bijdrage te leveren aan het versterken van de internationale rechtsorde. Er zijn veel plekken op aarde waar die rechtsorde versterking

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matser en luitenant-kolonel der mariniers Marc Houben.

¹ Jared Diamond, *Collapse. How Societies Choose to Fail or Succeed* (New York, Viking Press, 2005).

behoeft. Maar er zijn, als wij de analyse van Diamond volgen, ook plekken waar het voortbestaan van een beschaving zelf, met of zonder rechtsorde, onzeker is. Stabiliteit en een functionerende rechtsorde zijn geen onveranderlijke gegevens. Soms is de onderstroom zo dat de gehele bedding van een beschaving wegvalt. Diamond is dan ook niet zozeer bang voor een *clash of civilizations* (Samuel Huntington) maar voor de *collapse of civilizations*, omdat die ineenstorting gepaard gaat met een enorme onrust, turbulentie, oorlog en ellende.

Lange-termijnsamenwerking

Er bestaat een redelijke consensus over de versnelling van de geschiedenis en het cruciale vermogen om snel te kunnen reageren. Een crisis kan ieder moment opvlammen en vraagt om een onmiddellijke reactie. *Just in time, just enough*, dat soort werk. De onmiddellijke inzetbaarheid van een krijgsmacht om branden te blussen is en blijft een elementaire capaciteit van iedere krijgsmacht. Maar er is volgens mij meer. Om echt een verschil te maken moet je een lange adem hebben. Een neerwaartse trend structureel ombuigen kost mogelijk een generatie. Een belangrijke sociale en politieke factor is de rol en plaats van een krijgsmacht in het staatsbestel. Idealiter is een professionele krijgsmacht een stabiliserende factor in een zwakke staat. In de realiteit – wanneer het fout gaat – is er sprake van allerlei uitwassen, van simpel machtsmisbruik tot een militaire *coup*. Diamond eindigt zijn betoog optimistisch. De trends die een beschaving uiteindelijk doen ineenstorten zijn niet onomkeerbaar of onvermijdelijk. De mensheid heeft de mogelijkheid om dergelijke rampen af te wenden, op voorwaarde dat we een goed idee hebben van wat we kunnen doen en dat we een goed begrip hebben van de problemen waar we mee worden geconfronteerd.

De gouden kans voor Nederland en daarmee de Nederlandse krijgsmacht is in te zetten op lange-termijnprojecten, waarbij op structurele wijze, in goede en slechte tijden, een ander land op veiligheidsgebied wordt ondersteund. Denk bijvoorbeeld aan het helpen opbouwen van marines in landen van of rond de Hoorn

van Afrika. Door een land gedurende een generatie of langer te ondersteunen – niet alleen door personeel op te leiden, ze ter plekke bij te staan en in de taakuitvoering te coachen – maar ook zorg te dragen voor onder meer een adequaat juridisch kader en een rechterlijke macht. Als benchmark moge België dienen dat al (tientallen) jaren dergelijke steun aan Benin, Rwanda en Burundi en de Democratische Republiek Congo verleent.

Global commons

Een tweede kans vormen de zogenoemde *global commons*. Een common is oorspronkelijk een stuk land dat iedereen kan gebruiken, maar dat van niemand is. Een voorbeeld zijn weidengronden of het marktplein: *shared by all, for the good of all, belonging to no-one*. De *global commons* zijn de hedendaagse variant daarvan: de oceanen, de zeebodem van die oceanen, Antarctica, de atmosfeer en de ruimte. Er is overtuigend bewijs van het belang van de *global commons* voor het voortbestaan van de mensheid. Er is ook een groeiend besef dat die commons onvoldoende bestuurd worden, waardoor misbruik een groeiend en vooral nog ongrijpbaar fenomeen is. Om die situatie te keren zijn drie dingen nodig. Ten eerste het besef dat de *global commons* aan ons allen toebehoren en we dus een gedeelde verantwoordelijkheid voor goed bestuur ervan dragen. Ten tweede – om misbruik tegen te gaan – dient het gebruik van de commons aan voorwaarden te worden onderworpen. Ten derde is een effectieve handhaving nodig. Hier is mijns inziens een rol voor krijgsmachten weggelegd. Alleen zij beschikken vooral nog over de capaciteiten en het bereik om de *global commons* daadwerkelijk te beschermen en daarmee veilig en vrij te houden voor de mensheid. Gegeven de enorme veranderingen (klimaat, demografie, macht, enzovoort) die de komende decennia mede het lot van het Westen zullen bepalen, zal de vraag naar de legitimiteit van het bestaan, vorm en budget van krijgsmachten eerder vroeg dan laat worden gesteld. De twee geschetste scenario's vormen dan niet alleen een *grand*, maar ook een overtuigend *narrative*. ■